

УДК 340.15:342.553=352] (470/571) "18/19"

Ю. Л. Медведєв

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ
ГОЛОВИ ТА ЧЛЕНІВ УПРАВИ
В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ЗА МІСЬКИМ
ПОЛОЖЕННЯМ 1892 РОКУ**

У статті здійснюється розгорнутий аналіз правового статусу керівництва самоврядування українських міст Російської імперії в контексті його взаємовідносин з місцевою адміністрацією.

Ключові слова: *органи міського самоврядування, міський голова, члени управи, губерньське у земських та міських справах присутствіє, губернатор.*

В статті здійснюється розгорнутий аналіз правового статусу керівництва самоуправління українських городів Російської імперії в контексті его взаємовідносин з місцевою адміністрацією.

Ключевые слова: *органы городского самоуправления, городской голова, члены управы, губернское по земским и городским делам присутствие, губернатор.*

In the article it is offered the detailed analysis of legal status of guidance of self-government of Ukrainian towns of Russian empire in the context of its relations with local administration.

Key words: *bodies of town council, mayor, members of board, province office on zemstvo and town affairs, governor.*

На сучасному етапі державного будівництва, реформування та подальший розвиток самоврядування в Україні неможливі без оптимізації правового статусу його керівництва. Нажаль, недостатня розробленість цього питання в науковій літературі робить його предметом політичних спекуляцій та непродуманих рішень. Подолати зазначену проблему можливо лише за допомогою комплексного дослідження в якому поряд з найновішими науковими розробками у цій галузі використовувався й багатий історичний досвід вітчизняного самоврядування. Певний інтерес у цьому сенсі представляє міська реформа 1892 р., яка являла собою спробу введення самоврядних інституцій до самодержавного механізму влади Російської імперії, що відповідним чином позначилося й на правовому статусі керівництва самоврядування.

Проблема повноважень керівництва органів міського самоврядування та його взаємовідносин з місцевою адміністрацією у кінці XIX - на початку XX ст. не є новою. Вона завжди була у центрі уваги науковців. У зв'язку з цим слід особливо виділити роботи дореволюційних дослідників: О. Д. Градовського, Г. О. Джаншиєва, І. І. Дитятина, М. М. Коркунова, О. Г. Михайловського, К. О. Пажитнова, Г. І. Шрейдера які з різним ступенем повноти, серед інших розглядали й питання теоретичного підґрунтя та практичної діяльності керівництва самоврядування. Означені проблеми досліджувалися згаданими науковцями у контексті загальної історії

Російської імперії, внаслідок чого, за межами їхніх праць залишилося певне коло питань пов'язаних з особливостями реалізації "Міського положення" 1892 р. в українських губерніях.

У радянський період проблем пореформеного міста торкалися: М. П. Єрошкін, П. А. Зайончковський, В. А. Нардова, Л. Ф. Писарькова, та інші. У центрі уваги означених науковців була урядова політика щодо міського самоврядування, яку вони розглядали через призму марксистсько-ленінської методології. Це і обумовило певну тенденційність висновків дослідників.

Значну увагу вивченню реформ місцевого самоврядування другої половини XIX ст. приділяють сучасні вітчизняні і зарубіжні дослідники: О. М. Головка, В. П. Горбачов, Н. М. Ефремова, О. М. Марченко, С. І. Посохов, О. В. Седунов, С. Н. Стременовський, В. Н. Токарев, О. Н. Ярмиш, та інші, які у своїх роботах торкаються питань правового статусу керівництва міського самоврядування. Однак, певна обмеженість територіальних та часових меж, а також кола проблем, які були в центрі уваги дослідників, не дозволила їм докладно зосередитися на вивченні означеного питання, що і обумовило необхідність подальшої ґрунтовної розробки проблеми.

Тому, метою цієї статті стало комплексне дослідження особливостей правового статусу голови та членів управи за "Міським положенням" 1892 року з позицій сучасних поглядів на його суть і специфіку діяльності.

Однією з головних особливостей "Міського положення" 1892 р. було введення самоврядування до складу "установ губернських", тобто до державного механізму, що надало формальну підставу для визнання виборних посадових осіб міської управи такими, що перебувають на державній службі [1, с. 197], і яких, відповідно, було розписано за класами (чинами) та розрядами (щодо "шиття на мундирі"). Тобто за своїм правовим статусом вони стали виборними державними службовцями [2, с. 363]. До них відносилися: міський голова (водночас очолював і думу), заступник голови, секретар та два члени управи. Кількість останніх думна на власний розсуд могла збільшити: у містах губернських, обласних і значних повітових - до трьох; у містах з населенням більше ніж сто тисяч - до чотирьох; в Москві - до шести [3, стб. 37]. Подальше збільшення було можливим лише за спеціальним дозволом Міністерства внутрішніх справ. Наприклад, 1912 року МВС затвердило клопотання думи Луганська про збільшення кількості членів управи до трьох [4, арк. 9]. Деяким українським містам, мотивуючи потребами міського господарства, вдавалося отримати дозвіл на збільшення членів управи до кількості, не передбаченої законом. Так, 1913 року Харківська управа розширилася до восьми членів [5, с. 385]. Попри те, що подібні клопотання, як правило, задовольнялися, кількість членів управ пореформеного періоду так і не піднялася до попереднього рівня [6, с. 127]. У невеликих повітових та

безповітових містах допускався виконавчий орган в особі лише одного голови.

"Міське положення" 1892 р. (ст. 124) передбачало кожні два роки ротацию членів управи, але не виключалося і повторне обіймання посади тією ж самою особою [7]. Керівний склад обирався думою з числа осіб – власників виборчого права (не тільки гласних) і підлягав обов'язковому затвердженню адміністрацією (ст.ст. 115, 118) [7]. Причому стаття 119 "Міського положення" передбачала проведення нових виборів у випадку, якщо міністр внутрішніх справ або губернатор "не знайдуть можливості" затвердити обраних осіб. Повторне балотування зазначених осіб виключалося. Якщо і після наступних виборів вже новим обраним особам відмовлялося в затвердженні, вакантні посади заміщувалися шляхом призначення [7]. Губернське керівництво періодично використовувало цю можливість для впливу на виборчі процеси в органах самоврядування, щоб спрямувати їх у необхідному руслі [8, арк. 20]. Ця обставина, а також право губернатора на остаточне вирішення долі кандидатів на керівні посади в управі суб'єктивно підштовхували думців голосувати за певних осіб лише тому, що вони, на відміну від інших претендентів, мали реальні шанси бути затвердженими адміністрацією. Тобто, дума, підбираючи кандидатів на ці посади, з самого початку орієнтувалася на уподобання влади і була не вільною у своєму виборі [6, с. 74]. Напевно, тому 1910 року з 12 керівників міст Київської губернії семеро були чиновниками, один належав до дворянського стану, а міщани та купці головували тільки у чотирьох містах [9, арк. 1 зв. - 2]. Проте із цього правила були й винятки: у Харкові з трьох міських голів, затверджених на посаді, О. Погорілко та Д. Багатій були професорами, знаними у місті та за його межами науковцями [10, с. 48 - 49].

Певні особливості мала і процедура прийняття кандидата на посаду міського секретаря. Відповідно до статті 116 "Міського положення" на цю посаду нарівні з власниками виборчого права дозволялося приймати й осіб, які його не мали, або не досягли 25-річного віку. До того ж термін повноважень секретаря, на відміну від голови та членів управи, не обмежувався певним часом і визначався безпосередньо думою (ст.124). Це було зумовлено, перш за все, вимогами, які мали вирішальне значення для кандидата на цю посаду – досвід роботи та певний рівень освіти. Тому й не дивно, що на чергових зборах Луганської думи, які відбулися 28 - 29 квітня 1900 року, питання заміщення посади міського секретаря так і не було вирішено у зв'язку з відсутністю кандидата на цю посаду [11, арк. 22 зв.].

Як вже було зазначено, міський голова та члени управи перебували на державній службі і це надавало їм право під час виконання службових обов'язків і в урочистих випадках носити не тільки мундири, а й особливі нагрудні знаки. Ці знаки були власністю самоврядування і після обрання на посаду переходили від одного посадовця до іншого [12, с. 431].

За виконання своїх обов'язків з місцевого бюджету вони отримували плату, яку призначала міська дума, або губернське у земських та міських справах присутствіє (лише у тому випадку, коли їх на підставі статті 119 було призначено губернатором на ці посади) (ст.123). Розмір плати коливався і залежав не тільки від податкових надходжень, а й від інших чинників. При цьому він не міг довільно змінюватися думою упродовж терміну виконання цими особами своїх повноважень [13, с. 160]. Так, за даними на 1907 рік утримання міського голови Луганська складало 1800 руб. на рік, члена управи – 1200 руб., міського секретаря – 420 руб. [14, арк. 8 – 8 зв.]. Через п'ять років (1912) рівень грошового утримання згаданим членам управи було значно збільшено: міському голові – 3000 рублів на рік, до цієї суми додавалося ще 600 рублів на представницькі витрати; членам управи – кожному по 1800 рублів на рік, секретарю – 600 руб. [4, арк. 19]. Для порівняння: оклад міського голови Харкова був набагато вищим і складав протягом 1893 – 1905 років 8000 руб. на рік, його заступника – 3500 руб., членів управи – 2000 руб. У 1906 та 1910 роках утримання цих посадових осіб, окрім голови, знову підвищилось. Його заступник отримував 4600 руб. на рік, члени управи – 3600 руб. [10, с. 49 - 50]. Ще більшими були розміри грошового утримання у великих містах імперії. Так, 1912 року в Києві оклад міського голови складав 8000 руб. на рік, його заступника – 6000 руб., членів міської управи – 4000 руб. 1915 року Катеринославський міський голова отримував 10000 руб. на рік, його заступник – 5400 руб., члени управи – 4800 руб. [10, с. 50]. Самоврядування зазвичай відшкодовувало керівництву міста й особисті витрати, пов'язані з виконанням покладених на них службових обов'язків або на громадські потреби [15, арк. 16 - 17].

Не можна не погодитись з відомими українськими дослідниками самоврядування Харкова Ярмишем О. Н. і Головком О. М., які, виходячи з того, що на міські посади обиралися лише особи, що володіли відповідним майновим цензом, вважають такий рівень грошового утримання надмірним. "З іншого боку, – зазначають вони, – це, безумовно, додавало престижності цим посадам, а також було своєрідним превентивним заходом проти корупції. Однак більш серйозним аргументом у боротьбі зі зловживаннями були широка гласність і контроль з боку міської думи" [10, с. 50]. Проте в деяких випадках і вони не були перешкодою для корупції. Так, в одному з номерів Луганської газети "Донецкая жизнь" від 6 червня 1910 року надруковано матеріал про лобювання міською управою на чолі з головою інтересів роздрібних торговців у стосунках зі споживчою кооперацією. Остання спробувала відкрити власну крамницю, орендуючи для цього приміщення у місцевого самоврядування. З формальних підстав кооператорам відмовили. Головною причиною такої поведінки автор статті вбачав у тому, що гласні "самі є торговцями і псувати справи своєму брату крамарю не будуть" [16]. Прагнення до збагачення будь-якою ціною підштовхували керівництво міст і до скоєння

злочинів. Так, у серпні 1908 р. ревізійною комісією, що перевіряла фінансову звітність Куп'янської управи, виявлено нестачу громадських коштів у сумі 16 612 руб. 49 коп. Як потім з'ясувалося, зазначену суму поцупили міський голова Фіногенов та член управи Чалишев [17, арк. 2].

Безсумнівно, що однією із причин, яка сприяла такій поведінці керівництва самоврядування стало, у порівнянні з Положенням 1870 р., значне розширення прав міських голів. Тепер у випадку незгоди голова міг власною владою знімати внесені до порядку денного засідання думи питання (раніше для цього була потрібна згода думи), якщо визнає ці питання такими, що виходять за межі повноважень думи (ст.67). Причому остання не мала навіть права розгляду правильності дій голови з цього приводу [18, с. 224]. Це входило до компетенції губерньського у земських та міських справах присутствія, членом якого був міський голова. Зрозуміло, що за таких обставин спірні питання між думою, з одного боку, та управою з іншого, переважно вирішувалися виходячи з інтересів адміністрації та її представників у міському самоврядуванні. Досить широкі повноваження голови доповнювалися його керівною владою в управі - головне і останнє слово у прийнятті рішень залишалося за ним. Наприклад, коли він вбачав законні, на його думку, перешкоди для реалізації постанов управи, то міг одноосібно заборонити їхнє виконання [18, с. 225]. На практиці це досить часто призводило до концентрації влади в руках голови, а відсутність контролю з боку думи - до суб'єктивізму у прийнятті рішень та чисельних зловживань і порушень законодавства. Зрозуміло, що подібні дії не повинні були залишатися безкарними. Відповідно до статті 148 "Міського положення" порушення справ про притягнення до відповідальності голови та членів управи надавалося думі або губернатору. Остаточне рішення приймалося губерньським у земських та міських справах присутствієм, яке згідно зі статтями 149 і 150 притягувало винних до дисциплінарної (це: зауваження, догана без занесення до послужного списку, усунення з посади), або за статтею 151 - до кримінальної відповідальності. Так, на початку 1912 р. за перевищення влади рішенням вищенаведеного адміністративного органу було порушено питання про притягнення до кримінальної відповідальності члена Харківської міської управи О. Ю. Вагнера [19, арк. 9]. Як виняток, на підставі статей 20 і 30 "Положення про підсилену охорону" право вимагати негайного усунення від посад зазначених осіб надавалося й губернатору [13, с. 198]. Причому сенатське роз'яснення за № 9140 від 29 вересня 1903 року щодо цього вказувало на остаточність постанов адміністрації та неможливість оскарження їх звинуваченими посадовими особами міського самоврядування [13, с. 200]. Притягнення до кримінальної відповідальності передбачало і дострокове припинення повноважень зі звільненням осіб із посад. Подібні заходи застосовувалися адміністрацією і як дисциплінарне покарання. У відповідності до статті 122 "Міського положення" ця процедура за-

лежала від влади, що затвердила та призначила голову, членів управи і міського секретаря на посадах (ст. 118 "Міського положення" 1892 р.). Сенатське роз'яснення забороняло адміністрації на власний розсуд "без порушення проти них переслідування за злочини та проступки на службі" звільняти їх [13, с. 159]. Тобто члени управи теоретично мали можливість залишатися на своїх посадах до закінчення терміну повноважень, якщо своїми діями або бездіяльністю не порушували законодавства. Однак, коментуючи це положення, Г. І. Шрейдер зазначав, що "...міські голови і члени управ, не викриті в явному злочині, і всупереч своєму бажанню виходять у відставку достроково. Місцева вища влада єдиним натяком може спонукати їх до залишення посту" [6, с. 111]. Навіть і в цьому питанні губернська адміністрація мала широкий простір для дії, ніскільки не обмежуючи себе законом.

На відміну від адміністрації, думу було зовсім позбавлено можливості достроково відправляти членів управи у відставку. На підставі статті 67 голова міг зняти це питання з порядку денного, після чого усі дії гласних щодо його вирішення втрачали юридичне підґрунтя і визнавалися незаконними. Коментуючи зміст цієї статті, відомий російський дослідник О. Г. Михайловський наголошував на необхідності повернення думі права віддання членів управи до суду з тимчасовим звільненням із посади, і "тоді думі буде забезпечено реальну владу над управою" [20, с. 72].

Керівництво управи за свої дії несло також і цивільну відповідальність. Її юридичною підставою було визнання зазначених посадових осіб державними службовцями. "Статут цивільного судочинства" [21] передбачав як колективну, так і персональну відповідальність голови та членів управи за шкоду, заподіяну ними під час виконання службових обов'язків (ст.1330¹). Проте на практиці подібні позови були доволі рідкісним явищем. Наприклад, у фонді № 60 державного архіву Луганської області, де зібрано матеріали, які стосуються діяльності міського самоврядування, автор не знайшов жодного такого факту. Навіть у справі члена управи Добрикіна, який поцупив 18509 руб. 36 коп. [22, арк. 14 зв.] з громадської скарбниці, Луганська міська дума, беручи до відома копію вироку Харківської судової палати від 4 – 6 березня 1904 року, доручила управі розтратену суму грошей "...віднести за грошовими книгами до витрат, зарахувавши її до запасного капіталу" [23, арк. 13 зв.]. Тобто під час розгляду цієї кримінальної справи на винного не було подано цивільного позову щодо відшкодування завданих збитків. Це можна пояснити тільки тим, що голова і члени управи, користуючись своєю владою в органах самоврядування міста, мали можливість, навіть у таких ситуаціях, впливати на волевиявлення гласних, захищаючи власні інтереси та гаманець постановами думи. На відміну від керівництва, службовці міської управи такого "імунітету" не мали і за подібну недбалість розплачувалися з власної кишені [24, арк. 1 - 4].

"Міське положення" 1892 року надавало думі лише незначні можливості впливу на міського голову та членів управи, які були обставлені низкою формальностей. Наприклад, під час розгляду в думі питань про відповідальність цих осіб для законності засідання необхідний кворум присутніх складав: у містах, де кількість гласних не перевищувала 40 – не менш як 2/3, а в інших містах – не менше половини від загальної кількості гласних. Причому рішення повинно прийматися більшістю 2/3 гласних, що взяли участь у засіданні (ст.ст.70, 71). Головуючи у думі, беручи участь у її засіданнях, голова та члени управи мали можливість неформального впливу на гласних під час прийняття рішень. Тільки у випадках, передбачених статтею 120, голова, члени управи та секретар у повному складі усувалися від участі у засіданнях думи. А саме: під час вирішення питань про призначення ним грошового утримання та визначення його розміру, а також про наслідки результатів ревізії звітів управи, що, на наш погляд, є цілком виправданим. Крім цього, за статтею 122 губернатор, перед тим як дати дозвіл голові на щорічну місячну відпустку, виходив з офіційним запитом до думи (за "Міським положенням" 1870 року губернатора тільки інформували про відпустку). Якщо в останньої не було заперечень, то голова міг розраховувати на позитивне вирішення питання [4, арк. 8]. Проте згоду думи губернатор міг проігнорувати і відпустка не відбувалася (Ук. Сен. 17 травня 1912 р., № 6074) [12, с. 417]. Усім іншим посадовим особам таке право надавалося лише управою.

Таким чином, за "Міським положенням" 1892 р. голова та члени управи набули своєрідного перехідного правового статусу. З одного боку - вони були повністю підпорядковані губернській адміністрації, поставлені під її жорсткий контроль, а з іншого - означені посадовці не розірвали свого тісного організаційного та юридичного зв'язку з місцевими громадами. Це виявилось, насамперед, у характері заміщення вакантних посад, який передбачав поєднання виборного начала з призначенням на певний, порівняно короткий проміжок часу, а також у всестановому характері цих посад (але за умов наявності виборчого цензу); в особливостях призначення заробітної плати та пенсійного забезпечення, які призначалися не "особым Высочайшим повелением" відповідно до штатного розкладу, а думою, виходячи з можливостей бюджету міста; характером підпорядкування керівництва міста, перш за все губернській адміністрації, що їх затвердила, а не міській думі, що їх обрала на ці посади. Тобто, за своєю суттю, голова та члени управи ставали виборними державними службовцями, внаслідок чого самоврядування втрачало рештки самостійності у прийнятті рішень та своїй діяльності. Власне цього і прагнув царизм проводячи міську реформу 1892 р. Однак, як показали подальші події, подібні плани виявилися хибними.

Використана література:

1. История России в XIX веке : в 9 т. / [Аничков Е. В., Блеклов С. М., Богословский М. М. и др.]. – СПб. : И-во "То-ва Бр. А. и И. Гранать и К^о" – Т. 5. – Отд. I. – б./г. – 340 с.
2. Юридический словарь: в 3 т. / редкол.: Кудрявцев П. И. (глава) [и др.]. – М. : Юрид. лит., – Т. 1. – 1956. – 688 с.
3. Энциклопедический словарь. То-ва "Бр. А. и И. Гранать и К^о": в 58 т. / [под ред. Ю. С. Гамберова и др.]. – [7-е изд.]. – б./м. : Из-во То-ва "Бр. А. и И. Гранать и К^о", Т. 16. – б/г. – 688 стб.
4. Перелік постанов Міської Думи (3.01.1912 р. – 18.12.1912 р.). – Державний архів Луганської області (далі ДАЛО). – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 24. – 39 арк.
5. Деятельность Харьковской городской думы за 4-летие 1910-1914 гг. – Х.: Типография и Литография Н. В. Петрова. – 780 с.
6. Шрейдер Г. И. Наше городское общественное управление: этюды, очерки и заметки / Шрейдер Г. И. – СПб. : Восток, 1902. – 337 с.
7. Городовое положение: Высоч. утв. 11 июня 1892 г. / Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 3-е. – СПб., 1895. – Т. XII. – № 8708.
8. Перелік постанов Міської Управи (26.11.1907 р. – 30.12.1908 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 15. – 29 арк.
9. Список міських голів Київської губернії за станом на 18 жовтня 1910 р. – Державний архів Київської області (далі ДАКО). – Ф. 1. – Оп. 333. – Спр. 172. – 2 арк.
10. Ярмиш О. Н. Харківське міське самоврядування на зламі століть: XIX – XX і XX – XXI. Досвід історії та сучасності. Монографія / О. Н. Ярмиш, О. М. Головка – Х. : Нац. ун-т. внутр. справ, 2004. – 372 с.
11. Перелік постанов Міської Думи (22.02.1900 р. – 29.12.1900 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 8. – 75 арк.
12. Городовое положение 11 июня 1892 года с относящимися к нему Указаниями, Судебными и Правительственными Разъяснениями / сост. М. И. Мыш. – [8-е изд.]. – Петроград : Тип. М. П. Фроловой, 1915. – XVI, 887 с.
13. Городское самоуправление по действующему законодательству. (Городовое положение 11 июня 1892 г. С последующими дополнениями и изменениями по Продолжениям 1906, 1908, 1909 и 1910 гг., с приложениями к "Городовому положению", важнейшими разъяснениями Правительствующего Сената и извлечениями из других установлений, относящихся к "Городовому положению") / сост. В. И. Немчинов. – М. : изд. В. М. Саблина, 1912. – 396 с.
14. Перелік постанов Міської Думи, списки гласних, листування з Патронним заводом про довідкові ціни на матеріали і поденних робочих та ін. листування, посвідчення (25.04.1905 р. – 14.12.1909 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 9. – 32 арк.
15. Протоколи засідань Катеринославської міської управи і грошові рахунки (10.01.1911 р. – 28.12.1906 р.). – Державний архів Дніпропетровської області (далі ДАДО). – Ф. 469. – Оп. 1. – Спр. 23. – 89 арк.
16. Донецкая жизнь. – 1910. – № 188. – С. 4.

17. Справа про ревізію Куп'янської міської Управи та приданні суду посадових осіб цієї управи (3.06.1908 р. – 25.08.1909 р.). – Державний архів Харківської області (далі ДАХО). – Ф.19. – Оп. 1. – Спр.68.– 36 арк.

18. Семёнов Д. Д. Городское самоуправление. Очерки и опыты / Семёнов Д. Д. – СПб. : Тип. Н. Я. Стойковой, 1901. – 387 с.

19. Про притягнення до відповідальності члена Харківської міської управи О. Ю. Вагнера за 338 і 341 ст.ст. уложення про покарання (2.01.1912 р. – 02.1912 р.). – ДАХО. – Ф. 19. – Оп. 1. – Спр. 123. – 27 арк.

20. Михайловский А. Г. Реформа городского самоуправления в России / Михайловский А. Г. – М. : Польза, 1908. – 109 с.

21. Устав о Гражданском Судопроизводстве // Свод законов Российской империи. – Изд. 1892 г. – Т. XVI ч. 1.

22. Перелік постанов Луганської Міської Думи (27.02.1901 р. – 30.12.1901 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 3. – 63 арк.

23. Перелік постанов Луганської Міської Думи за 1904 р. (27.01.1904 р. – 27.10.1904 р.). – ДАЛО. – Ф. 60. – Оп. 1. – Спр. 6. – 31 арк.

24. Справа про стягнення зі службовця міської управи Мірошніченка В. грошей на користь Шуандера Г. (3.01.1908 р. – 9.02.1909 р.). – ДАЛО. – Ф. 469. – Оп. 1. – Спр. 11. – 5 арк.

УДК 343.92.018(477.61)

І.О. Топольскова
Я.О. Поролло

АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЇ КОМПЛЕКСНОГО КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В РЕГІОНІ

У статті на підставі дослідження праць провідних зарубіжних і вітчизняних науковців запропоновано методологію дослідження регіональної злочинності. За методологічну основу регіонального аналізу злочинності узяті положення про те, що головним об'єктом вивчення є територіальний соціально-кримінологічний комплекс. Визначені основні методи дослідження.

Ключові слова: *методологія, кримінологічне дослідження, регіон, злочинність.*

В статье на основе исследований работ ведущих зарубежных и отечественных ученых предложена методология исследования региональной преступности. За методологическую основу регионального анализа преступности взято положение о том, что основным объектом изучения является территориальный социально-криминалистический комплекс. Обозначены основные методы исследования.

Ключевые слова: *методология, криминалистическое исследование, регион, преступность.*

The article based on research work of leading foreign and domestic scientists proposed research methodology of a regional crime. The proposition that the main object of study is the territorial socio-criminological complex. The article also defines the basic methods of research.

Key words: *methodology, criminological research, region, criminality.*